

द्राक्ष उत्पादन तंत्र

डॉ. स. द. रामटेके, आप्पासो गवळी,
शरद भागवत

फुलोरा अवस्था ही द्राक्ष पिकांमधील अतिशय महत्त्वाची अवस्था आहे. फुलोरा ते सेटिंग अवस्था ही साधारणपणे ५ दिवसांची असते. या अवस्थेमध्ये मणी लाग, मणीजळ व मणीगळ या समस्या अधिक दिसून येतात. त्यामुळे द्राक्ष उत्पादनात घट येते. या वर्षी बऱ्यापैकी सर्वच द्राक्ष उत्पादक भागामध्ये जास्त प्रमाणात पाऊस झाला आहे. त्यामुळे मुख्यतः फुलोरा व सेटिंग अवस्थेत बागेची विशेष काळजी घेणे गरजेचे आहे.

मणी लाग

या अवस्थेत एका घडामध्ये ५०० पेक्षा जास्त मणी लागतात. जीएचा वापर करून मणी लाग कमी करू शकतो. साधारणतः ५० टक्के फुलोरा अवस्थेत ४० पीपीएम जीएची एक फवारणी करून विरळणी करावी. त्यामुळे लागलेले मणी जळतात. त्यालाच 'पार्थेनोकार्पिक इफेक्ट' (Parthanocarpic Effect) असे म्हणतात.

मणीजळ

- द्राक्ष बागेत प्रामुख्याने येणारी समस्या म्हणजे फुलोरादरम्यान होणारी मण्यांची गळ. मण्यांची जळ म्हणजे मणी रात्रीमध्ये जळून जातात.
- बागेमध्ये पावडरी मिल्क्यू, डाऊनी मिल्क्यूचा प्रादुर्भाव व जास्त आर्द्रता असेल तेव्हा मणीजळ दिसून येते. मणी जळण्यास सुरुवात होते.

उपाययोजना

- फुलोरा व सेटिंग अवस्थेत संजीवकांचा वापर करू नये.
- बागेत हवा खेळती राहण्यासाठी कॅनॉपी कमी ठेवावी. काडीवरील सुरुवातीची पाने काढून टाकावीत. वांझ फुट्या काढून घ्याव्यात. त्यामुळे घडांची होणारी जळ थांबेल.

सेटिंग अवस्थेच्या आधी करावयाची कामे

वांझ फुटी काढणे

- वांझफुटी काढून टाकल्यामुळे गर्दी कमी होऊन घडांचे योग्य पोषण होईल.
- हवा खेळती राहते व आर्द्रता कमी होते. त्यामुळे वेलीवर कीड, रोगांचा प्रादुर्भाव कमी होतो. तसेच घडावर सूर्यप्रकाश नियंत्रित राहिल.

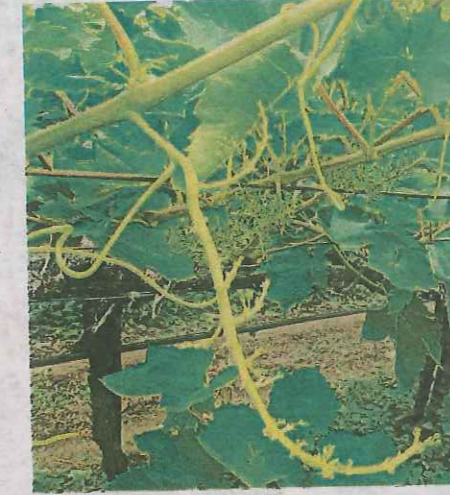
पाकळ्यांची व घडांची थिनिंग करणे

- द्राक्ष वेलीवर जास्त घड नसावेत. त्यामुळे इतर घडांचे पोषण व व्यवस्थापन योग्यप्रकारे करता येते. प्रति दीड फुटावर एकच घड असावा. निर्यातक्षम घड सुमारे ३५० ग्रॅम वजनाचा असावा. मण्यांचे आकारमान २० मि.मी. इतके असावे. त्यासाठी एका वेलीवर ४० ते ४५ इतकेच घड ठेवावेत (१०" * ६"

फुलोरा, सेटिंग अवस्थेत घ्यावयाची काळजी

फुलोरा गळ होण्याची अवस्था.

पाण्याचा जास्त ताण बसल्यास काही परिस्थितीत पूर्ण फुलोरा गळून जाऊ शकतो. घड पूर्ण खाली झाल्याची समस्या उद्भवू शकते.

फुलोरागळ

- ही विकृती प्रामुख्याने वातावरणातील बदल, संजीवकांचा वेलीतील समतोल व जमिनीतील पाण्याचा कमी-जास्त प्रमाण या घटकांवर अवलंबून असते. फॉस्फोरसचे जमिनीतील जास्त प्रमाण तसेच अॅबसेसिक ऑसिडचे वेलीतील जास्त प्रमाण असेल तर फुलगाळ होते.
- कॅनापी खूपच जास्त असल्यास वेलीला अन्नपुरवठा होत नाही. अशावेळी फुलोरा गळ होते.

साठी). मण्यांची विरळणी करून एका घडामध्ये १०० ते १२० इतके मणी ठेवावेत. मण्यांची संख्या जास्त ठेवली तर घड कॉम्पॅक्ट होतात. त्यामुळे घडाचे अपेक्षित आकारमान मिळत नाही.

- मण्यांची संख्या योग्य ठेवल्यामुळे हवा खेळती राहते. घडावर रोगांचा प्रादुर्भाव होत नाही.
- थिनिंग करण्याआधी एका घडामध्ये ५०० पेक्षा जास्त मण्यांची संख्या असते. हे सर्व मणी घडावर ठेवल्यामुळे मण्यांचा विकास होत नाही व मणी लहान राहतात. थिनिंगसाठी प्रामुख्याने कात्री किंवा रसायनांचा वापर केला जातो.

रसायनाच्या सहाय्याने थिनिंग करणे

- रसायनाच्या सहाय्याने थिनिंग करण्यासाठी जीएचा वापर केला जातो. मणीगळ करण्यासाठी ५० टक्के, फुले उमलण्याच्या अवस्थेत ४० पीपीएम इतकी जीएची फवारणी करावी. त्यानंतर वेलीला पाण्याचा ताण देऊ नये. पाण्याचा ताण दिल्यास बागेत अडचणी निर्माण होण्याची शक्यता असते. अशावेळी जमिनीचा प्रकार (हलका किंवा भारी

जमीन) फार महत्त्वाचा ठरतो. अशा परिस्थितीमध्ये फुलगाळ व्हायला लागली, की पूर्ण घड खाली होतो. हे टाळण्यासाठी बागेला ताण बसणार नाही याची काळजी घ्यावी. जमिनीचा प्रकार व वाढीची अवस्था यांचा विचार करून पाण्याचे नियोजन करावे.

- जीएची फवारणी योग्य अवस्थेत न झाल्यास त्याचे दुष्परिणाम दिसून येतात. उदा. शॉर्ट बेरीज, लहान-मोठे मणी होणे इ. विकृती दिसून येतात. जीएसोबत झिंक सल्फेटचा वापर करू नये. त्यामुळे शॉर्ट बेरीज होण्याचा धोका जास्त असतो. जीएच्या जास्त वापरामुळे घडाच्या देठाची लांबी वाढते. फुलगाळ जास्त प्रमाणात होऊन घड पूर्ण मोकळा होतो. त्यासाठी जीएचा वापर संतुलित व नियंत्रित करावा.
- जीएच्या द्रावणात ३ पेक्षा जास्त रसायने मिसळू नयेत. (यात जीए अधिक बुरशीनाशक व सामू कमी करणारे रसायने).

कात्रीच्या साहाय्याने पाकळ्यांची थिनिंग करणे

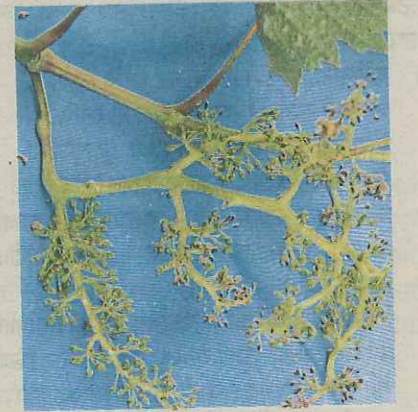
- जीए वापर केल्याने १०० टक्के विरळणी होत नाही. त्यामुळे कात्रीच्या साहाय्याने मण्यांची विरळणी

मणीगळ

- ही विकृती फुलोरा अवस्थेनंतर व सेटिंग झाल्यानंतर आढळून येते.
- ही विकृती पाण्याचा ताण व फॉस्फोरसचे जमिनीतील अति जास्त प्रमाण, जास्त क्षारता व पोटॅशियमसारख्या अन्नद्रव्यांचे कमी प्रमाण इत्यादी बाबींमुळे येते.
- घडाला थोडा जरी धक्का दिला किंवा टिचकी मारली तरी न फुललेले किंवा फुललेले मणी गळून पडतात. पूर्ण घड रिकामा झाल्यासारखा दिसतो. त्यामुळे उत्पादनात घट होते.

उपाययोजना

- वेलीवर घडांची संख्या निर्धारित ठेवावी
- वेल विस्तार व्यवस्थापन योग्य ठेवावे. त्यामुळे सुटसुटीत कॅनॉपी तयार होऊन वेलीला भरपूर सूर्यप्रकाश, पुरेसा अन्नसाठा मिळतो.
- संजीवकाचा वापर योग्य प्रकारे करावा.
- घडाचा विस्तार व्यवस्थित झाला असल्यास फुलोरा अवस्थेत जीए देण्याचे टाळावे. तसेच अनेक संजीवके एकत्रित मिसळू वापरू नयेत.

करावी. विरळणीची मात्रा पूर्ण झाल्यानंतर व मणी सेट झाल्यानंतर घडाची लांबी अधिक असेल, तर कात्रीच्या लांबीएवढा किंवा वितपर लांबी ठेवून शेंडा खुडवा.

- कात्रीच्या साहाय्याने घडाची विरळणी करताना पहिल्या तीन पाकळ्या सोडून चौथी, सहावी, आठवी, दहावी, बारावी या क्रमाने घडातील पाकळ्या मण्यांचा आकार २ ते ३ मि.मी. आकाराचा असताना काढाव्यात.

- डॉ. एस. डी. रामटेके, १४२२३१३१६६
(प्रमुख शास्त्रज्ञ, राष्ट्रीय द्राक्ष संशोधन केंद्र, मांजरी, पुणे)

● कीडनाशकांच्या शिफारशी लेबल क्लेमप्राप्त किंवा जॉएंट अॅग्रेसकोप्राप्त आहेत. ● फवारणीचे प्रमाण हाय व्हॉल्यूम फवारणी पंपासाठीचे आहे. ● खरेदीवेळी पक्के बिल घ्यावे. ● बॅन किंवा 'रेस्ट्रिक्टेड' आहे का पाहावे. ● लेबल क्लेम वाचावेत. ● पुरेशा ज्ञानाशिवाय रसायने एकमेकांत मिसळू नयेत. ● रसायनांचा गट तपासावा. ● पीएचआय, एमआरएल तपासावेत. ● पेरणी वा लागवडीपूर्वी संबंधित बियाणांवर कोणती बीजप्रक्रिया केलेली आहे, हे तपासूनच पुढील बीजप्रक्रिया करावी.

● मधमाशी, मित्रकीटकांना हानिकारक कीडनाशकांचा वापर टाळावा. ● पीक फुलोरा अवस्था लक्षात घेऊन कीडनाशकांचा समजस वापर करावा.